

הליכות עולם לוי

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

(חבקות ג' ו')

פרשת משפטים

זמן ר"ת	צאת השבת	חלוקת נרות לחג	לוח אור החיים
18:46	18:07	17:15*	י-ם
18:43	18:05	17:13	ת"א
18:43	18:05	17:14	חיפה
18:46	18:07	17:15	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 16:55

נעשה ונשמע

משפטים שם התורה מבארת בפירוט את המשפטים שנתן להם, ושם היא גם מוסיפה את התורה שנתן להם קודם מתן תורה, שהיא מבראשית ועד מתן תורה. ועוד נראה, וזה העיקר לענ"ד, שהנה רש"י בפרשת בשלה על הפסוק (ט"ו כ"ה) שָׁם שָׁם לוֹ חֵק וּמִשְׁפָּט, פירש: במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם שבת ופרה אדומה ודינין, והוא מדברי הגמרא (סנהדרין נ"ו:). וא"כ על הדינים כבר נצטוו במרה, ולכן בסוף פרשתנו אחר שגמר לבאר את הדינים הוסיף גם את אלו שנצטוו בהר סיני שהיה אחר מרה אך קודם מתן תורה, ולכן התורה הפרידה בין הדברים, וכתבה את כל התורה שניתנה קודם מתן תורה ביחד.

ובזה נבין מה שאמרו רבותינו בהגדה אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה, שלכאורה הוא תמוה מה יש לנו לעשות בהר סיני מבלי התורה, ומה מעלה יש להיות בסיני, אולם לפי האמור מתבאר שהם קיבלו את כל ספר בראשית ושמות עד מתן תורה, ועל כך אנו אומרים שגם אם לא היינו מקבלים את כל התורה כולה אלא רק את בראשית וחצי שמות עד מתן תורה, דינו בכך. [ודע שהרבה הסברים נאמרו במאמר רבותינו זה אבל זה הפשט הפשוט].

ובזה יובן שוני נוסף שהנה בפרשת יתרו אחר ששמעו ישראל את דברי משה נאמר (י"ט ז' וחי) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיִּשָּׁם לִפְנֵיהֶם אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה'. וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם וַיֹּאמְרוּ פֶּלֶא אֲשֶׁר דָּבַר ה' נַעֲשֶׂה. ואילו אצלנו בפרשת משפטים נאמר: וַיֹּאמְרוּ פֶּלֶא אֲשֶׁר דָּבַר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע. ומכאן המדרש הידוע שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, ועל הקדמה זו ירדו ששים רבוא מלאכי השרת וקשרו לכל אחד ואחד שני כתרנים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע.

והענין הוא שבפרשת יתרו שמדובר בג' וד' סיון בהשכמה, הם משיבים על דברי השבח והמעלה שנתן ה' יתברך, ועל מה שצויה אותם להכין עצמם לקראת מתן תורה, ועל כך הם אומרים נעשה בלבד, שעדיין לא היה לימוד רק ביקשו מהם לעשות. אולם בפרשת משפטים מדובר בה' בסיון שכבר נאמר להם כל ספר בראשית ושמות עד מתן תורה, ועל זה אומרים כל העם כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, אז הבטיחו גם נשמע, שזה חוזר על עצם הלימוד, שכעת יש להם גם מה ללמוד והם מבטיחים שילמדו.

ועל כך היתה ההתפעלות מעם ישראל, שכן בודאי שהלימוד מושך וחביב בעיני האדם יותר מן העשיה, וקודם שלמדו כשרק מעשה היה בידיהם, טבעי שיבטיחו על העשיה, אבל אחר שכבר למדו תורה והרגישו טעמה ומתיקותה, ובפרט ספר בראשית שכולו סודות התורה, בודאי שהיה להם להעדיף השמיעה על פני העשיה, אך הם בחרו העשיה והקדימו אותה קודם הלימוד, ואמרו נשים את הדגש על העשיה, ובוזה נדמו למלאכי השרת, שגם הם עושי דברו, דהיינו מזדרזים תחילה לעשות דברו, ורק לאחר מכן לשמוע בקול דברו, ללמוד ולהבין אבל הכל מתוך רצון לקיים ולעשות את דבר ה' כראוי וכהלכה.

אחים יקרים, זכינו אולי להבין פרשה אחת בתורתנו הקדושה, אבל כאמור לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, שנעשה את אשר ציונו הבורא יתברך, ונלמד את תורתו כל הימים בכדי לדעת את המעשה אשר נעשה, והדרך אשר נלך, ה' יזכנו.

בסוף פרשתנו התורה שוב חוזרת למעמד הר סיני, ונחלקו רבותינו האם מדובר על הימים שקודם מתן תורה, וא"כ פרשה זו אינה כסדר התורה, שאחר שפירשה את מתן תורה והמצוות שנצטוו בפרשת משפטים, חזרה לפרש על הימים שקודם, ואין מוקדם ומאוחר בתורה. או שפרשה זו מדברת על הימים שאחר מתן תורה ועדיין היו בהר סיני, וכסדר נאמרה. רש"י מפרש שדברים אלו (עד פס' י"ב) נאמרו קודם מתן תורה, ואמנם הרבה מרבותינו הראשונים הדבקים בפשוטי המקראות פירשו שאחר מתן תורה נאמר הכל. ובאמת שכבר במכילתא (פרשת בחודש אות ג') נחלקו בזה רבותינו התנאים. [ולכאורה מדברי התלמוד (שבת פ"ח.) והמדרשים מוכח כדברי רש"י, שכן עם ישראל אמרו נעשה ונשמע קודם מתן תורה, ועל כך קשרו להם כתרנים במתן תורה, והנעשה ונשמע שאמרו ישראל כתוב כאן בסוף פרשת משפטים, וא"כ מוכח שהאמור כאן היה קודם מתן תורה].

והנה לפי המפרשים שהאמור בפרשתנו היה אחר מתן תורה, א"כ מוכן מדוע התורה שמה אותם במקום הזה, וגם שהדברים שמספרת לנו התורה הם שונים ממה שנאמר בפרשת יתרו. אמנם לפי פירוש רש"י שהתורה בפרשתנו גם מדברת על קודם מתן תורה, צריך להבין מדוע חילקה התורה את הימים שקודם מתן תורה לשתי פרשיות, מדוע לא אמרה התורה את הכל בפרשת יתרו כפי סדר הפרשיות והיתה מקבצת במקום אחד את כל מה שאירע קודם מתן תורה. ועוד, שהרי התורה מספרת לנו כאן דברים שונים ממה שאמרה בפרשת יתרו, וא"כ איך אפשר לומר ששניהם מדברים על קודם מתן תורה.

ובכדי להבין צריכים אנו לעמוד על שוני מהותי בין שתי הפרשיות. בפרשת יתרו אנו קוראים על כל מה שביבה הקב"ה את עם ישראל וההכנות שאמר הקב"ה לישראל לעשות קודם מתן תורה, וימי ההגבלה, ואילו בפרשת משפטים אינם כתובים אך במקום זאת כתוב לנו (כ"ד ד') וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל דְּבָרֵי ה' וַיִּשְׁכַּם בַּבֹּקֶר וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ פֶּתַח הַקֹּהֵל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה מִצֵּבָה לְשֵׁנַיִם עֶשְׂרֵי שִׁבְעִי וַיִּשְׁרָאֵל, ופירש רש"י מבראשית ועד מתן תורה וכתב מצות שנצטוו במרה. ולאחר מכן משה רבנו קורא בפניהם את הדברים הללו וכמו שנאמר (שם ז') וַיִּקְחֵם סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם, ושוב מפרש רש"י שספר הברית הוא הכתוב בו מבראשית ועד מתן תורה והמצוות שנצטוו במרה כמו שבת ופרה אדומה.

ובאמת כאשר נתבונן ברש"י בפרשת יתרו ובפרשת משפטים, נראה שכל הדברים מיושבים על נכון, כל האמור בפרשת יתרו נאמר בג' סיון, ועדיין לא קיבלו את התורה רק שמעו את השבח והמעלה שה' רוצה לגדלם אם יקבלו את התורה, ובד' סיון בהשכמה נאמר להם ענין ההגבלה. ואמנם בפרשת משפטים שם מדובר ביום ד' וה' בסיון, שביום ד' נאמר למשה בהר כל התורה מבראשית ועד מתן תורה כולל מצוות שנצטוו במרה, ואת זה אמר משה רבנו לפני העם ביום ה' בסיון, ערב מתן תורה [ולמי שאומר שבד' סיון, אז יומים קודם].

ואולם מה שהתורה לא אמרה את הכל בפרשת יתרו במקומו הנכון, נראה לבאר בס"ד שבפרשת יתרו התורה ציינה לנו קודם מתן תורה רק את ההכנות של עם ישראל, ולא את התורה שקיבלו קודם מתן תורה, ואולי מפני שהיו צריכים לקבל את התורה כולה בשלימות בעת מתן תורה, ובכדי שלא להוריד מערכה וחשיבותה, לכן לא סיפרה התורה כלל על קבלת תורה קודם מתן תורה. אולם פרשת

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן אמיניאן בת רחל, ולהצלחת כלל ישראל הנמצאים בכל מקום ואתר, הי' ישמרו ויצילים מכל צרה ופגע

מחסות
לוח ניסן
מסכים דיגיטליים
למתי כמות ושיחית
077-2233565

הליכות והלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג.)

הליכות לחודש שבט (תרומות ומעשרות)

הפרשה בדיוק כמו שמפרישים על טבל רק בלי ברכה. [ועיין בספר חזו"ע (תרו"מ עמ' קל"ה) שהתיר פירות וירקות אלו מטעם ספק ספיקא, שמא עושרו, ושמא הם מן הגוי, ומ"מ עיין בהערה ז' בסופה (עמ' ק"ט) שכתב שנכון להחמיר להפריש תרומות ומעשרות, ע"ש. ומה גם שהוא דבר שבקל אפשר לעשותו ולצאת מכל ספק, ולכן הנכון להפריש מהם רק בלא ברכה].

לד. בזמן הזה שאדם רוצה להפריש תרומות ומעשרות על טבל ודאי (היינו שלא עושרו בודאי), וכגון פירות שקוטף מעץ הנמצא בחצירו, או לוקח מאדם שאינו מפריש, ישים את כל הפירות שרוצה להפריש מהם לפניו, וטוב שיזלף עליהם מעט מים [אם מפני הכשר טומאה לתרומה גדולה (עיין חזו"ע שם עמ' קפ"ח), ואם מפני הכשר טומאה למעשר שני בירושלים], ולוקח אחד ממאה מן הפירות שלפניו וקצת יותר, [האחד ממאה לצורך תרומת מעשר והיותר מאחד ממאה לצורך תרומה גדולה], ואם הם כמה מינים יקח מכל מין ומין אחד ממאה וקצת יותר, ומברך אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להפריש תרומות ומעשרות, ולאחר הברכה אומר: האחד ממאה שבידי ישאר בטבלו, והיותר מאחד ממאה שבידי יהיה תרומה גדולה על הכל, האחד ממאה שבידי עם תשעה חלקים כמותו בצד צפון של הפירות (יכול לומר שבצד שמאל), יהיו מעשר ראשון, והאחד ממאה שבידי יהיה תרומת מעשר. ואת האחד ממאה וקצת יותר ישים בשקית בתוך שקית באשפה.

לה. ובשנים אבד"ה יקח פרוטה בידו ויאמר: מעשר שני הרי הוא בדרומו של הפירות שלפני (או בצד ימין), ויברך אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על פדיון מעשר שני, ואח"כ יאמר: מעשר שני זה מחולל הוא וחומשו על שווה פרוטה זה, [ואם ייחד שקל או עשר שקל לחילול יאמר מחולל הוא וחומשו על שווה פרוטה שיחדתי לחלל עליו, ובסיום כל השווה פרוטות ישחוק את המטבע]. ואם הוא בשנים ג"ו יאמר: מעשר עני הרי הוא בדרומו של הפירות שלפני, ואין צריך לחלל וכמובן אינו מברך, רק יתן שווים לעני, או עשירית מן הפירות לעני, וכן את מעשר לוי צריך ליתן לו עשירית מן הפירות שלפניו. [ואינו משנה מה נותן].

לו. ואולם אם הוא מפריש מן הדמאי (דהיינו ספק מעושר, כגון שקנה מן השוק מחנות ללא תעודה ראויה), עושה בדיוק אותו דבר, רק שאינו מברך לא לפני הפרשת התרומות ומעשרות ולא לפני חילול המעשר שני, ואת המעשר עני אינו צריך ליתן לעני לא אותו ולא את שוויו (כ העלה בביכורי שדה פ"ד ה"ז), וכן את המעשר לוי אינו חייב ליתן ללוי.

הן אלו הלכות וסדר הפרשת תרומות ומעשרות בקצרה ממש, וידע האדם שהלכות תרומות ומעשרות רבות, ויש חילוקים רבים בין מיני הפירות, ולכן מי שיש לו עץ מסוים ילמד את הלכותיו כראוי וידע להפריש כראוי. ואם הוא מסופק בכל צד של ספק, הן בשנות המעשרות, הן בחיובן, יעשה הפרשה בלא ברכה.

לז. כאשר האדם קוטף פירות מן העץ או מן השדה, פירות אלו נקראים טבל [מילה בארמית המורכבת משתי מילים, טב לא, דהיינו אינו טוב לאכילה שכן אינו מעושר (רמב"ם בפירושו המשניות ברכות פ"ז מ"א)], וכאשר האדם מפריש מן הפירות את התרומת גדולה ותרומת מעשר, שהם קודש, אז הם נקראים חולין, שהקדושה ניטלה מהם, וכאשר יפריש ממנו את כל התרומות ומעשרות, דהיינו גם את המעשר ראשון ומעשר שני או עני, אז הפירות הללו יהיו נקראים חולין מתוקנים. (רמב"ם בפירושו המשניות דמאי פ"ז מ"ז, ותוי"ט שם).

לא. ואמנם כאשר האדם קונה מעם הארץ שחשוד על המעשרות שאינו מפרישם כראוי, פירות אלו נקראים דמאי [גם כן מילה בארמית המורכבת משתי מילים דא מאי, זה מה טיבו, האם הופרש או לא (רמב"ם שם)], והטעם שבזמן חז"ל עמי הארצות ידעו הרבה תורה וידעו מצוות התורה להפריש תרומה גדולה ותרומת מעשר, וידעו גם כן שמי שאינו עושה כן ואוכל בלא הפרשת תרומות אלו חייב מיתה, ולכן היו נזהרים בהפרשת תרומה גדולה, שהיא בחיוב מיתה ויוצא בה ידי חובה בכלשהוא, אך תרומת מעשר הגם שגם הוא בחיוב מיתה לא כולם נזהרו בה מפני שהיו חסידים על ממונם להפריש אחד אחוז מכלל התבואה או הפירות, וכ"ש מעשר ראשון ומעשר עני שלא נזהרו בהפרשתם מפני שהוא עשר אחוז ויש בו רק גזל הלויים או העניים ולא מיתה, וכן מעשר שני שצריך להאכל לבעלים בטהרה בירושלים, אך אין באכילתו בטומאה חיוב מיתה, לא היו נזהרים בהפרשתו ולא באכילתו בטומאה. ולכן גזרו חז"ל שהדמאי צריך להפריש ממנו תרומת מעשר ומעשר שני, ואולם מעשר ראשון ומעשר עני שהוא ממון השייך ללויים או לעניים אינו צריך להפריש, שאנו אומרים שהמוציא מחבירו עליו הראיה, והם צריכים להביא ראיה שעם הארץ שממנו קנה לא הפריש אותם.

לב. ואולם כיום שעמי הארצות אינם יודעים דבר וחצי דבר מענין תרומות ומעשרות, ואפילו יראי שמים ספק גדול כמה הם יודעים מענין תרומות ומעשרות, [ומעשה שהיה שהלכתי לשוק ארבעת המינים באחת מערי המרכז, וניגשתי שם למוכר שחבש כיפה לראשו ושאלתי אותו מה לגבי טבל, והשיב לי שאין לי מה לדאוג הכל טבל], לכן אדם הקונה או מקבל פירות וירקות מעם הארץ שאלו הם פירותיו או שדהו, או שקיבל פירות ממי שקנה מעם או קיבל מעם הארץ, בודאי שלא הפריש תרומות ומעשרות וצריך להפריש את הכל. ובכל זאת אם אומר העם הארץ שהפריש תרומות ומעשרות, יפריש בלא ברכה.

לג. ואם קונה מן השוק, אע"פ שהמוכרים אינם בקיאים בדיני תרומות ומעשרות, מ"מ רוב הסחורה הנמכרת בשוק עברה דרך סיוטנאים המשווקים לכל הארץ, ושם מצויים שליחי הרבנות המקומית להפריש תרומות ומעשרות. ואולם אע"פ כן ישנם אנשים המברחים סחורה מבלי לעשר, וכן יש חנויות הקונות ישירות מהשדה, ולכן פירות אלו צריכים

